

Мирослава Карацуба

МОНОГРАФІЯ МАРІЄТКИ ГОЛЕЖ-КАУЧИЧ
ПРО СЛОВЕНСЬКУ БАЛАДУ

Golež-Kaučič M. Slovenska ljudska balada. *Folkloristični zvezki* 2. Ljubljana : Založba, 2017. 444 s.

Сучасне слов'янське баладознавство збагатилося цього року завдяки появі на його орбітах цікавого й оригінального видання, що є результатом багаторічної й кропіткої праці відомої дослідниці-фольклористки зі Словенії професора, доктора наук Марієтки Голеж-Каучич – співробітниці Інституту етномузикології Словенської академії наук і мистецтв. Ідеться про монографію *Folkloristični zvezki* 2. *Slovenska ljudska balada* («Фольклористичні зв'язки 2. Словенська народна балада»).

У колі наукових зацікавлень дослідниці перебувають важливі проблеми, частково представлені в монографії: фольклористика в її тісних зв'язках із літературознавством, окремі фольклорні жанри, серед них народні пісні й балади, а також ширші питання – інтертекстуальність, сучасна поезія й проза, зоофольклористика, культурна аніمالістика та багато інших.

Інтерес дослідниці до балади особливий, адже вона вже багато років поспіль є віце-президентом Міжнародної комісії з дослідження народних пісень та балад (з 2002 р. і до сьогодні).

ні), долучалася до організації чергової баладної конференції в Словенії (1997). Також М. Голеж-Каучич була активним учасником 35 Міжнародної баладної конференції, що проходила 2005 року в Києві, її доповідь опубліковано в збірці матеріалів згаданої конференції, виданої ІМФЕ ім. М. Т. Рильського 2009 року¹.

Об'єкт дослідження в книзі – народна балада словенців на рівні змістовому й формальному. Крім того, народнопоетичні баладні пам'ятки розглядаються й детально аналізуються в їх типологічному зіставленні з баладою художньою, що є одним із найцікавіших аспектів цієї праці.

У вступі обґрунтовано вибір теми, її важливість й актуальність, визначено концептуальні засади роботи та її структуру. Вступ містить також інформацію про джерельну базу та використані під час дослідження аналітичні методи. Здійснений у роботі аналіз дає підстави для узагальнень, що їх включено авторкою до вступної й заключної частин монографії. Бібліографія, підібрана дослідницею, безперечно, становить значну наукову цінність.

Серед новаторських тенденцій, які простежуємо в зазначеній праці, на нашу думку, є намагання переоцінити, по-новому подивитися на усталені в сучасному баладознавстві вітчизняні й зарубіжні методологічні підходи до аналізу зразків жанру балади, розглянути історію їх виникнення й побутування, основні характеристики, наявність загальних, жанротворчих рис й окремого індивідуального, національного складника, який і забезпечує її неповторну художню, емоційну та естетичну цінність.

Балада, відповідно до настанов, заявлених авторкою ще у вступній частині книги, характеризується й розглядається нею як один із найскладніших і «таємничих жанрів», а до того ж і найбагатших зі збережених на сьогодні культурних народних пам'яток. Побудова нової, своєрідної картини світу базу-

валася, на думку М. Голеж-Каучич, на зверненні до важливих проблем людського буття – його неперервності, умовності основних засад існування особистості, і як результат – до конфронтації світу вигаданого (фантастичного) та реально-го (природного). Загалом дослідниця багато уваги приділяє теоретичним міркуванням стосовно трактування жанру «балада», зокрема його детальну характеристику представлено в підрозділі «Розуміння жанру»² (с. 25).

З огляду на структуру монографії, об'єктом безпосереднього аналізу дослідниці є різнопланові цікаві баладні твори, зокрема, *Lepa Vida* («Гарна Віда»), *Riba Faronika* («Риба Фароніка») у контексті питання про універсальність міфу, *Godec pred pekla* («Бог перед пеклом») – балада, у якій простежуються сліди міфу про Орфея, балади з циклу про короля Матіяша, цикл балад про жінок-дітовбивць та багато інших.

М. Голеж-Каучич особливу увагу приділяє баладі як самостійній поетичній системі, яка, на думку дослідниці, на сьогодні виходить за межі фольклору, у літературі ж розглядається як пралітература, через це потрібна методологічна система, яка б об'єднала обидва підходи – фольклористичний та літературознавчий (с. 23).

Цікавою видається нам і класифікація масиву баладних творів, а також розлогі коментарі до неї, зокрема, відповідно до змістового й тематичного наповнення дослідниця ділить їх на вісім груп: героїчні, або історичні; фантастичні чи реалістичні, легендарні, соціально скеровані; народні балади про любов і шлюбні взаємини; сімейно-побутові, гумористичні, різнопланові балади. Чисельно домінує в словенській народній традиції група легендарних народних балад, що зумовлено шанобливим ставленням словенців до релігії та її канонів.

На особливу увагу заслуговує розділ монографії під назвою «Архетипні символи в словенській баладній традиції та їхні інтерпретації». У цьому розділі під час аналізу авторка спира-

ється на теоретичні праці філософа К. Юнга «Архетипи, колективне несвідоме в синхронії», розглядаючи архетип Зла, архетип Матері, зокрема, «Великої Матері» – праматері, героїні / героя (наприклад, короля Матіяша та багатьох інших).

У наступному розділі, вдаючись до аналізу народної балади *Riba Faronika* («Риба Фароніка»), дослідниця розглядає міфологічні уявлення словенців про воду як життєдайну субстанцію (с. 92), апелюючи не лише до тексту конкретної балади, а й до теоретичних праць з міфології на словенських культурологічних теренах. Вода подається як життєдайна і як руйнівна сила, пов'язана з життям, смертю, універсальними християнськими уявленнями. У словенській народній традиції вода дуже важлива, необхідна для буденного життя, а також для святкових урочистостей. Крім того, традиція всіляко підкреслювала функції благословенної Богом води, близької за своїми функціями до «живої» води.

Не залишаються поза увагою авторки й любовні колізії героїв народних балад. Вельми цікавими й оригінальними видаються нам наведені нею зразки мовних формул, з яких зазвичай починаються твори цієї групи: 1) *Stoji, stoji tam pod goro* (Стоїть, стоїть там під горою); 2) *Leži, leži predolgi most* (Лежить, лежить предовгий міст); 3) *Barbka je lepa Boštonova hči* (Барбка – гарна дочка Бостона); *Sem bla stara seden let* (Було сім років) та ін.

Цікавим видається також розгляд сюжету про невірних жінок у словенській народній баладі, зокрема, враховуючи той факт, що подається він із проекцією на світовий контекст. Ключове місце під час аналізу відводиться розгляду словенської балади *Nezvesta gospa* («Підступна дружина»).

Ще один важливий тематичний блок монографії – аналіз творів із мотивом про дітовбивство. Об'єктом уваги є, зокрема, сюжети, у яких дівчина через сором приховує свою вагітність, згодом зважається на страшний злочин. Дослідниця

цілком слушно зазначає, що, на жаль, подібні сюжети жодною мірою не висвітлюють соціальної мотивації подібних учинків і не порушують питань бідності й тяжкого становища дітей у суспільстві.

Цікавиться авторка праці також питанням функціонування балади сьогодні та її місцем у сучасній фольклористиці.

Даючи характеристику цього жанру загалом, дослідниця наголошує на значенні баладних творів для загальної фольклорної спадщини словенського народу, баладу класифікує як канонічний жанр. Оскільки словенці практично не мали свого власного народного епосу, не варто применшувати значення народної балади для словенського народу.

Беручи до уваги актуальність теми монографічного дослідження, розлогий спектр задіяного матеріалу й широку бібліографію, різнобічність проблематики розвідки, хотілося б порекомендувати фахівцям-фольклористам, особливо тим, хто цікавиться питаннями баладознавства, ознайомитися з цим виданням, бо воно, безперечно, є новим словом у слов'янській фольклористиці.

ПРИМІТКИ

¹ 35 Міжнародна баладна конференція SIEF. Доповіді та матеріали (6–11 липня, 2005 р., Київ, Україна / НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Міжнародна баладна конференція SIEF. Київ : ІМФЕ, 2009. 311 с.

² Тут і далі сторінки надаються з видання: Golež-Kaučič M. Slovenska ljudska balada. *Folkloristični zvezki* 2. Ljubljana : Založba, 2017. 444 s.